ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-30>

УДК 378

Білер О.С.¹

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті встановлено, що формування основ здоров'язбереження в учнів на уроках англійської мови в початковій школі залежить від рівня сформованості здоров'язберігаючої компетентності у майбутніх вчителів; виявлено, що діяльнісний компонент здоров'язберігаючої компетентності студентів найменш сформований і потребує особливої уваги. Його сформованість передбачає практичне оволодіння здоров'язбережувальними технологіями, техніками, методами та іншими засобами, відповідно до концепції нової української школи упродовж практичної діяльності майбутніх учителів англійської мови в початковій школі. Автори дійшли висновку, що збереження здоров'я учнів початкової школи, неможливо без наявності сформованої здоров'язберігаючої компетентності не лише у майбутніх вчителів початкових класів, а й у всіх інших педагогічних працівників, що співпрацюють з молодшими школярами, зокрема учителів англійської мови.

Ключові слова: здоров'язбереження, майбутні вчителі англійської мови, учні початкових класів, концепція нової української школи, здоров'язберігаюча компетентність.

Bilier Oksana

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

PREPARATION OF FUTURE ENGLISH TEACHERS FOR THE FORMATION OF THE FOUNDATIONS FOR MAINTAINING HEALTH IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THE CONDITIONS OF A NEW UKRAINIAN SCHOOL

Summary. Right now a colossal transformation of the primary education level is taking place – the implementation of the Concept of a new Ukrainian school, which has opened new opportunities not only for realizing the potential of students, but also for improving the professional and personal qualities of teachers. Accordingly, there are some contradictions: between the requirements of the Concept of the new Ukrainian school to the outcome of primary education, namely – a healthy child motivated by successful learning, and inadequate level of training of future English teachers to form the basics of health care for primary school students. *The research hypothesis:* the formation of health-preserving competence in future English teachers in primary school will contribute to the implementation of the concept of a new Ukrainian school, improve the quality of education and promote the formation of the foundations of student health in general. *Purpose:* to explore the level of formation of health-preserving competence of future teachers of English as a prerequisite for the formation of the foundations of maintaining the health of students. *Material:* 138 students of 4 courses of pedagogical universities, 15 teachers of elementary school, 12 scientific and pedagogical workers took part in the study. *Results:* it was established that the formation of the fundamentals of preserving the health of schoolchildren in English lessons in elementary school depends on the level of development of health-saving competence among future teachers; it was found that the activity component of students' health-preserving competence is the least formed and requires special attention, its formation is promoted by the practical mastery of health preservation technologies, techniques, methods, etc. in the practical activities of future teachers of English in elementary school. *Conclusions:* preserving the health of elementary school students is impossible without having formed health-preserving competence not only among future primary school teachers, but also among other teachers who collaborate with younger students, in particular English language teachers.

Keywords: health preservation, future teachers of English, pupils of elementary school, the concept of a new Ukrainian school, health preserving competence.

Постановка проблеми. Освіта є визначальною умовою забезпечення сталого розвитку суспільства, його фундаментом, рушійною силою для реалізації необхідних змін [9]. Одним із пріоритетних завдань освітнього простору згідно з Національною доктриною розвитку освіти [20], Концепцією «Здоров'я через освіту» [15] та інших законодавчих документів, є охорона та зміцнення здоров'я підростаючого покоління, оскільки через негативні демографічні тенденції

число учнів за останні двадцять років в Україні знизилось майже вдвічі.

Саме зараз відбувається колосальне трансформування ланки початкової освіти – впровадження Концепції нової української школи [17], що відкрило нові можливості для реалізації не лише потенціалу учнів, а й для вдосконалення професійних та особистісних якостей вчителів. Оновлення змісту освіти, орієнтація на новий тип педагогічного мислення, формування мо-

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9969-3289>

лодого покоління онтозберігального світогляду, утвердження етичних цінностей у системі відносин «природа – суспільство – людина» – ці та інші виклики 21 ст. [5], безумовно, мають позначатися на професійних й особистісних якостях майбутнього вчителя.

Для того, щоб здійснювати діяльність, спрямовану на збереження і зміцнення здоров'я дітей, учитель сам повинен усвідомлювати цінність здоров'я, бути переконаним в цінності здоров'я, відчувати себе суб'єктом валеологічної діяльності [1]. Ми розділяємо думку науковців Горашука В. [6], Крошка С., Борисенко Л., Єршов С. [10], що побудова здоров'язбережувального навчально-виховного процесу вимагає від учителя певної теоретичної готовності, тобто достатнього рівня засвоєння професійних знань, наявності у нього цілого ряду компетенцій. Це обумовлює фахову мобільність педагога, що виявляється в його здатності орієнтуватися у швидкоплинних соціально-педагогічних ситуаціях, адекватно розв'язувати педагогічні завдання. Щоб вчитель мав змогу реалізувати покладений на нього обов'язок, з формування основ здоров'язбереження учнів початкових класів, у нього повинна бути сформована здоров'язберігаюча компетентність [8]. Саме під час навчання у педагогічному ЗВО, на думку Бондар С., Долинського Б., Писаренка Г. [7] формується професійна спрямованість особистості майбутнього педагога, відбувається оволодіння педагогічною технікою і технологією, набувають фундаментальні знання.

Наявність здоров'язберігаючої компетентності дозволяє педагогу, який працює в умовах різноманітних екологічних проблем, модернізації суспільства, поширення явищ нездорового способу життя тощо, здійснювати якісну професійну діяльність формуючи здорового учня нового покоління.

Проаналізувавши поняття здоров'язберігаючої компетентності надані науковцями з цієї галузі [21; 22], зазначимо, що це особистісна якість фахівця, що передбачає до прагнення збереження фізичного, психічного, соціального, духовного здоров'я – свого та оточуючих, а також сприяння збереженню, зміцненню здоров'я учнів під час здійснення будь-якої професійної діяльності та формування в них основ здоров'язбереження. Запорука якісного формування основ здоров'язбереження учнів – це наступність та системність, тому лівова частка відповідальності за якість формування основ здоров'язбереження покладена на ланку початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанню формування в майбутніх вчителів початкових класів здоров'язберігаючої компетентності приділялося достатньо уваги як вітчизняних [4; 9] так і іноземних вчених [11]. Проте учні співпрацюють не лише з одним вчителем початкових класів, а й з вчителями інших спеціалізацій, таких як іноземна мова (у більшості загальноосвітніх шкіл це англійська), музичне мистецтво, фізичне виховання та ін. Тому весь педагогічний колектив має створювати умови для формування основ здоров'язбереження учнів початкової школи, про що й зазначено у Концепції нової української школи [9]. Здійснивши науковий пошук [1; 2; 23] нами було виявлено, не

зважаючи на спрямування освітнього процесу підготовки майбутніх вчителів англійської мови в початкових класах на формування компетентного фахівця здатного уміло використовувати отримані ЗУН в професійній діяльності, що проблемі підготовці майбутніх учителів англійської мови до формування основ здоров'язбереження учнів початкових класів не знайшли належного висвітлення і обґрунтування у наукових дослідженнях, хоча фрагментарне її вирішення окреслюється у межах підготовки студентів у педагогічних ЗВО.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відповідно, мають місце певні суперечності: між вимогами Концепції нової української школи [9] до результату початкової освіти, а саме – здорова дитини, мотивована на успішне навчання, та не відповідним рівнем підготовки майбутніх вчителів англійської мови до формування основ здоров'язбереження учнів початкових класів упродовж професійної діяльності.

Аналіз праць дослідників Антонова О., Поліщук Н. [2], Макаренко С. [13] та ін. [16] складників окресленої проблеми дає підстави до висновку, що існує тісний взаємозв'язок між успішною реалізацією Концепції нової української школи та підготовкою майбутніх учителів загалом, та англійської мови зокрема до формування основ здоров'язбереження учнів початкових класів, саме тому серед актуальних проблем теорії і практики педагогіки одне з чільних місць займає підготовка вчителів, компетентних щодо здорового способу життя.

У структурі здоров'язберігаючої компетентності педагога науковці [5] виокремлюють три основні компоненти: когнітивний (система знань і пізнавальних вмінь); особистісний (наявність і прояв рис особистості, зумовлених характером діяльності з формування здорового способу життя свого та інших людей); діяльнісний (здатність обґрунтовано виявляти та раціонально застосовувати шляхи і засоби для найбільш ефективного формування основ здоров'язбереження).

Таким чином, когнітивний компонент має містити знання про культуру здоров'я як складову загальної культури особистості; психолого-педагогічні знання про закономірності всебічного розвитку особистості; інтегровані предметні знання про цінності здоров'я та здорового способу життя як основи активної життєдіяльності та особистісного розвитку.

Особистісний компонент становлять: мотиваційно-ціннісні орієнтації (прийняття цінності здоров'я, інтерес та готовність до різноманітних видів здоров'язберігаючої діяльності); соціальна орієнтація (готовність до виконання соціальних функцій і ролей у професійній та соціокультурній сферах).

Діяльнісний компонент містить систему спеціальних здоров'язберігаючих умінь і навичок (позитивне ставлення до власного здоров'я та здоров'я об'єктів своєї безпосередньої діяльності, володіння сучасними засобами психофізичної діагностики стану здоров'я та вміння їх застосовувати на практиці, вміння проектувати та реалізовувати професійну діяльність направлену на збереження здоров'я інших), а також загальнопедагогічні та професійні уміння

і навички роботи (організаторські, аналітичні, проектувальні, комунікативні, корекційні тощо). Єдність та взаємодія зазначених компонентів є необхідною умовою для підготовки майбутніх вчителів англійської мови до формування основ здоров'язбереження в учнів початкових класів.

Гіпотеза дослідження – формування здоров'язберігаючої компетентності у майбутніх вчителів англійської мови в початковій школі сприятиме реалізації концепції нової української школи, підвищенню якості освіти й сприяє формуванню основ здоров'язбереження учнів загалом.

Мета статті – дослідити рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності у майбутніх учителів англійської мови як передумови формування основ здоров'язбереження учнів.

Виклад основного матеріалу. Матеріали і методи. Учасники. У дослідженні взяло участь 138 студентів 4 курсів педагогічних ЗВО, 15 вчителів ЗЗСО рівня початкової ланки, 12 науково-педагогічних працівників кафедри дошкільної і початкової освіти СумДПУ імені А.С.Макаренка. Кожного майбутнього вчителя англійської мови, який брав участь в експерименті було оцінено відповідно до складових здоров'язберігаючої компетентності: когнітивної, особистісної та діяльнісної. Для цього були задіяні такі *методичні підходи* як тестування – для виявлення рівня знань основ здоров'язбереження, тобто когнітивного компоненту, Методика «Ціннісні орієнтації» (М.Рокич) та анкетування – для виявлення рівня сформованості особистісної складової здоров'язберігаючої компетентності студентів, експертне оцінювання вчителями та науково-педагогічними працівниками ЗВО умінь майбутніх вчителів англійської мови формувати основи здоров'язбереження в молодших школярів під час власної професійної діяльності, що відповідає діяльнісному компоненту.

Організація дослідження. Дослідження проводилося в кілька етапів. Перший констатувальний етап мав на меті виявити наявний рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності у студентів та їх уміння здійснювати власну освітню діяльність з урахуванням основ здоров'язбереження. На другому формуальному етапі у студентів експериментальної групи впродовж викладання курсу «Технології викладання англійської мови у початковій школі» та «Методики навчання іноземної мови в початковій школі» відбувалася кореляція наявних знань студентів здобутих упродовж опанування циклу природничо-наукової підготовки з метою формування якісної здоров'язберігаючої компетентності та підготовки їх до формування основ здоров'язбереження учнів упродовж власної професійної діяльності в умовах нової української школи. Далі здійснювалося порівняння отриманих результатів для визначення ефективності формування здоров'язберігаючої компетентності в майбутніх учителів англійської мови.

Статистичний аналіз. Обробка отриманих результатів дослідження здійснювалася за допомогою комп'ютерних пакетів прикладних програм Microsoft Excel, а саме: статистичної функції ANOVA та модуля «Аналіз даних», що дозволяють перевіряти однорідність дисперсій

у контрольній та експериментальній групах, що ґрунтується на критерії Фішера та критерії Стьюдента для аналізу результатів експериментальної роботи [3].

Результати дослідження. Отримані результати сформованості здоров'язберігаючої компетентності у межах цього дослідження нами було згруповано за трьома рівнями, а саме: низький, середній та високий. Охарактеризуємо низький рівень, відповідно до досліджуваного феномена. Він передбачає, що в студента не має систематизованих, ґрунтовних, глибоких знань щодо здоров'язбереження, знання носять формальний характер оскільки наявний особистісний епізодичний інтерес до опанування професійними ЗУН; майбутній вчитель англійської мови не здатен практично вирішувати завдання направлені на формування основ здоров'язбереження учнів; не прагне до самоосвіти, переважно діє за підказкою, часто не може пояснити, на що спрямовані його дії, не вміє працювати самостійно; не має чітко сформованих загальних цінностей в межах професійної діяльності, також в нього недостатні вміння свідомо контролювати результати своєї діяльності, рівень власного розвитку, динаміку особистісного зростання, не сформована здатність до самооцінки і самоаналізу власної діяльності під час формування основ здоров'язбереження учнів.

Для студентів, що досягли середнього рівня характерно: наявність знань реконструктивного характеру щодо здоров'язбереження загалом та особливостей процесу формування основ здоров'язбереження в учнів початкових класів зокрема; усвідомлення необхідності оволодіння теоретичними знаннями формування здоров'язберігаючої компетентності; наявність базових умінь з формування основ здоров'язбереження в учнів, проте у студента недостатньо умінь і навичок для практичного вирішення завдань упродовж професійної діяльності відповідно до окресленої проблеми; здатність до самоосвіти не сформована достатньо; наявна нестійка позитивна мотивація до здобуття ЗУН для формування здоров'язберігаючої компетентності та формування основ здоров'язбереження в учнів; наявність прагнень майбутнього вчителя до професійного самовдосконалення, проте він не зможе свідомо контролювати результати своєї діяльності, рівень власного розвитку, динаміку особистісного зростання, а також не здатен до самооцінки і самоаналізу власної діяльності під час формування основ здоров'язбереження в учнів.

Якісні показники високого рівня передбачають наявність міцних, систематизованих, ґрунтовних, усвідомлених, глибоких знань щодо: здоров'язберігаючої компетентності; особливостей розвитку учнів початкових класів та особливостей формування в них основ здоров'язбереження; рівень сформованості професійних умінь і навичок засвідчує здатність студентів до практичного вирішення завдань з формування основ здоров'язбереження в учнів упродовж професійної діяльності; наявні можливості пошуку нестандартних рішень та застосування їх на практиці; майбутнім учителям притаманний високий рівень сформованості навичок самостійної роботи, що надає діяльності творчого

характеру. Студентам цієї групи властивий стійкий інтерес до майбутньої професійної діяльності; позитивна мотивація до здобуття ЗУН для формування власної здоров'язберігаючої компетентності та формування основ здоров'язбереження в учнів. У майбутніх учителів спостерігається наявність стійких прагнень та бажань до професійного самовдосконалення, до отримання позитивного результату щодо формування основ здоров'язбереження в учнів; готовність до подолання труднощів в процесі досягнення поставленої мети, наявність системи чітко сформованих загальних цінностей у межах професійної діяльності з окресленої проблематики та професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя; студенти вміють свідомо контролювати результати своєї діяльності, рівень власного розвитку, динаміку особистісного зростання; здатні до самооцінки і самоаналізу власної діяльності під час формування основ здоров'язбереження в учнів.

Визначивши якісні характеристики кожного рівня компоненту здоров'язберігаючої компетентності проаналізуємо отримані результати вхідного контролю, що представлені в табл. 1. (Кількість учасників експерименту було розподілено на дві групи: 68 студентів у контрольній, та 70 в експериментальній).

Результати вихідного контролю ілюструють, що сформованість компонентів здоров'язберігаючої компетентності у студентів переважно знаходиться на низькому на середньому рівнях, особливо це стосується формування діяльнісного компоненту майже у 50% обох груп студентів він знаходиться на низькому рівні, що свідчить про нездатність майбутніх вчителів англійської мови користуватися отриманими знаннями під час професійної діяльності, тобто формувати основи здоров'язбереження в учнів. Лише формування особистісного компоненту знаходиться на середньому (45%) та на високому (приблизно 36%) рівнях, що свідчить про усвідомлення важливості та бажання студентів працювати над формування здоров'язберігаючої компетентності. Дані середніх значень показників свідчать про наявність приблизно однакового рівня формування здоров'язберігаючої компетентності у студентів контрольної та експериментальної груп. Проведений дисперсійний аналіз даних (див. табл. 1), метою якого є визначення статистичної різниці між показниками контрольної та експериментальної груп виявив, що експериментальне значення критерію Фішера менше за його критичне ($0 < 7,71$), це свідчить про підтвердження нуль-гіпотези: різниця між показниками контрольної та експериментальної груп статистично незначна.

Далі було реалізовано формувальний етап, що полягав в перевірці висунутої гіпотези. Завданнями цього етапу було формування здоров'язбережувальної компетентності у студентів експериментальної групи впродовж викладання курсу «Технології викладання англійської мови у початковій школі» і «Методики навчання іноземної мови в початковій школі», де відбувалася кореляція наявних знань студентів здобутих впродовж опанування циклу природничо-наукової та професійної підготовки.

Проаналізувавши отримані результати можемо дійти висновку, що в експериментальній групі

показники сформованості здоров'язберігаючої компетентності збільшилися по відношенню до контрольної групи. Найсуттєвіші зміни відбулися в формуванні діяльнісного компоненту компетентності кількість студентів з низьким рівнем зменшилася з 42,9% до 20%, натомість як з високим рівнем зросла в кілька разів з 10% до 37%. В формуванні інших компонентів також відбулися позитивні зміни по відношенню до контрольної групи, про що свідчить приріст середніх значень показників від 10% до 23 % (див. табл. 2). Це говорить про ефективність використання здоров'язбережувальних технологій і технік впродовж професійної підготовки майбутніх вчителів англійської мови та безпосередній зв'язок сформованої здоров'язберігаючої компетентності студентів з формуванням основ здоров'язбереження учнів початкової школи, оскільки студенти здобули вміння використовувати отримані знання впродовж професійної діяльності, що доводить також й експертне оцінювання вчителями та науково-педагогічними працівниками результатів практичної діяльності студентів.

Отримані результати дисперсійного аналізу (див. табл. 2) ілюструють, що експериментальне значення критерію Фішера більше за його критичне значення ($7,8 > 7,71$), отже, існує різниця між показниками контрольної та експериментальної груп, тобто відхилення нуль-гіпотези, що підтверджує вищу результативність формування здоров'язберігаючої компетентності у студентів експериментальної групи.

Проведене експериментальне дослідження підтвердило правильність висунутої гіпотези: формування здоров'язберігаючої компетентності у майбутніх вчителів англійської мови в початковій школі сприятиме реалізації концепції нової української школи, підвищенню якості освіти й рівню формування основ здоров'язбереження учнів загалом.

Дискусія. Ми поділяємо думку Пометун О., яка зазначає, що сучасний вчитель має розуміти, що всіх наук не вивчиш, а здоров'я учнів – треба зберігати, допомагати стати впевненою та щасливою людиною. Саме з цією метою потрібно організовувати здоров'язбережувальний навчальний процес на уроках та в позаурочний час, що сприяє створенню позитивної мотивації до здорового способу життя [18]. Перед вчителями, що співпрацюють з учнями початкових класів стоїть важливе завдання – формувати основи здоров'язбереження в учнів, що окреслює характеристики, властивості учня, спрямовані на збереження свого фізичного, соціального, духовного та психічного здоров'я [9; 24]. Це означає, що сучасний вчитель має добре володіти загально-педагогічними та спеціальними знаннями, вміннями і навичками, а також мати сформовану здоров'язберігаючу компетентність.

Акумулюючи результати дослідження вчених Коцур Н., Товкун Л. [9], Ващенко О. [4], Антонової О., Поліщук Н. та ін. [2], можемо зазначити, що вирішення проблеми формування основ здоров'язбереження учнів передбачає:

– пошук і використання найбільш ефективних і адекватних видів впливу на показники здоров'я учасників навчального процесу (використання здоров'язберігаючих й здоров'я-формуючих технологій, методів, корекційних методик та інших сучасних засобів, що зазначе-

Таблиця 1

Узагальнена інформація результатів вхідного контролю

№	Компоненти здоров'язберігаючої компетентності	Кількість студентів						Середнє значення показника		Результати диспесійного аналізу
		з низьким рівнем		з середнім рівнем		з високим рівнем		КГ	ЕГ	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ			
1	Когнітивний компонент	22 (32,4%)	21 (30%)	36 (52,9%)	38 (54,3%)	10 (14,7%)	11 (15,7%)	1,8	1,9	F – 0 P – 1 F критич – 7,71
2	Особистісний компонент	13 (19,1%)	12 (17,2%)	31 (45,6%)	32 (45,7%)	24 (35,3%)	26 (37,1%)	2,2	2,1	
3	Діяльнісний компонент	29 (42,6%)	30 (42,9%)	34 (50%)	33 (47,1%)	5 (7,4%)	7 (10%)	1,7	1,7	

Таблиця 2

Узагальнена інформація результатів формувального етапу

№	Компоненти здоров'язберігаючої компетентності	Кількість студентів						Середнє значення показника		Приріст у %		Результати диспесійного аналізу
		з низьким рівнем		з середнім рівнем		з високим рівнем						
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	
1	Когнітивний компонент	19 (27,9%)	10 (14,3%)	37 (54,5%)	41 (58,6)	12 (17,6%)	19 (27,1%)	1,9	2,1	5%	10%	F – 7,8 P – 1,15 F критич – 7,71
2	Особистісний компонент	12 (17,6%)	5 (7,1%)	29 (42,7%)	29 (41,4%)	27 (39,7%)	36 (51,4%)	2,2	2,4	приросту немає	13%	
3	Діяльнісний компонент	29 (42,7%)	14 (20%)	32 (47%)	30 (42,9)	7 (10,3%)	26 (37,1)	1,7	2,2	приросту немає	23%	

ні в Концепції нової української школи [16]), оскільки науковцями відмічається відсутність загальноновизнаного розуміння здоров'язберігаючої компетентності вчителів як комплексного феномену, який має великий потенціал для покращення рівня здоров'я учасників навчально-виховного процесу. Цієї комплексності, як показало наше дослідження, можливо досягти завдяки збільшенню уваги до формування у майбутніх вчителів англійської мови діяльнісного компоненту здоров'язберігаючої компетентності, а саме вмінню використовувати здоров'язберігаючі технології та техніки у практичній діяльності;

– освіта в галузі здоров'я;

– створення відповідного емоційного та матеріально-технічного середовища для формування навичок здорового способу життя.

Таким чином, формування здоров'язберігаючої компетентності вчителів є необхідною та обов'язковою складовою їхньої підготовки. У своїх попередніх працях [8] нами було досліджено інтегративний підхід до виховання у молодших школярів здорового способу життя та особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до впровадження нового змісту державного стандарту початкової загальної освіти, що передбачає докорінне трансформування освітнього середовища та було виявлено необхідність звернути особливу увагу на формування умінь користуватися здоров'язбережувальними технологіями. Як зазначає Ващенко О. [4] – це сукупність засобів, методів, форм, прийомів організації та управління навчально-виховним процесом з метою формування в учнів основ здоров'язбереження – системи ЗУН, що сприяють здоров'ю у всіх сферах їх життєдіяльності.

Оскільки експериментальне дослідження показало, що знання зі здоров'язбереження наявні у більшості студентів, можемо констатувати, що когнітивний компонент здоров'язберігаючої компетентності вдало формується у майбутніх вчителів англійської мови упродовж навчання у ЗВО. Щодо вміння їх використовувати, то воно майже не сформовано. Концепція нової української школи відкриває шляхи до творчості й змінює саму концепцію класичного уроку [14]. Виходячи з цього при навчанні учнів початкової школи Черній В. [21], Постоєнко С. [19] пропонують використовувати фізкультхвилинками, зоровою та пальчиковою гімнастикою, всі ці засоби сприяють поліпшенню функціонування мозку, відновлюють тонус м'язів, що підтримують правильну поставу, знімають напругу з органів зору та слуху, з утомлених від письма пальців. Проте Концепція нової української школи пропонує залучати не лише фізичні вправи, а

й подавати навчальний матеріал відповідно до здоров'язберігаючих технологій, наприклад методично правильно використовувати динамічні вправи для засвоєння нового лексичного матеріалу з англійської мови.

Отже, ефективність формування основ здоров'язбереження в учнів, як показали результати дослідження, підвищиться за рахунок формування в студентів уміння використовувати здоров'язберігаючі технології викладання англійської мови з урахуванням психолого-педагогічних прийомів, методів, підходів для розв'язання завдань збереження і зміцнення здоров'я учнів. Здоров'язбережувальними технологіями вважають: методи організації засвоєння навчального матеріалу з урахуванням вимог до здорового способу життя; методи оцінювання, самоконтролю і відновлення розумової працездатності під час навчальних занять; методи відновлення розумової працездатності у вільний час; методи корекції функціонального стану зорового і слухового аналізаторів; методи поліпшення стану психічного здоров'я і зменшення нервового напруження; загальнозміцнюючі засоби підвищення стійкості до напружених ситуацій.

Коцур Н. у своєму праці [9] зазначає важливість навчальної практики, бо на ній майбутні вчителі мають можливість здійснювати валеологічний аналіз організації уроків, вивчати закономірності впливу умов навчання і виховання на працездатність і успішність учнів, проводять оцінювання фізичного розвитку та рівня здоров'я учнів. Проте наше дослідження виявило, що у студентів підвищується рівень діяльнісного компоненту компетентності, якщо вони набувають умінь користуватися оздоровчими технологіями навчання, структурувати урок з урахуванням здоров'язбережувальних методів та технік, відповідно до тих чи інших обставин, що можливо досягти залучаючи до аналізу уроку вчителя разом з керівником практики.

Важливим компонентом формування здорової особистості, відповідно до Концепції нової української школи [16] є формування сприятливого емоційного середовища, що також впливає на структурування уроку та суттєво залежить від особистості вчителя. Тому формування особистісного компоненту здоров'язберігаючої компетентності має відбуватися саме під час вивчення студентом дисциплін професійного циклу та здійснення практичної діяльності, оскільки

майбутні вчителі повинні постійно підтримувати позитивну мотивацію сприяти креативності та самовираженості учнів початкової школи.

Підсумовуючи все вищезазначене, можемо зазначити, що збалансоване формування окреслених знань та вмінь з використання здоров'язбережувальних технологій, технік, методів тощо у майбутніх вчителів англійської мови обумовлює системне та ґрунтовне формування основ здоров'язбереження учнів та передбачає запровадження принципово нових підходів до змісту і структурування освітніх завдань.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в дослідженні проблеми наступності формування основ здоров'язбереження учнів в інших ланках шкільної освіти.

Висновки. Збереження здоров'я учнів початкової школи, формування в них свідомого вибору здорового способу життя є одним з основних завдань Нової української школи. Реалізація якого неможлива без наявності сформованої здоров'язберігаючої компетентності не лише у майбутніх вчителів початкових класів, а й у всіх інших педагогічних працівників, що співпрацюють з молодшими школярами, зокрема учителів англійської мови.

Упродовж дослідження доведено, що формування основ здоров'язбереження в учнів на уроках англійської мови в початковій школі залежить від рівня сформованості здоров'язберігаючої компетентності майбутніх вчителів. Проаналізовано рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності за трьома компонентами: когнітивним, особистісним та діяльнісним.

Виявлено, що діяльнісний компонент здоров'язберігаючої компетентності студентів найменш сформований. Його сформованості сприяє ознайомлення майбутніх вчителів зі можливостями та шляхами використання здоров'язбережувальних технологій упродовж проведення уроків з англійської мови в початковій школі.

Вдячності. Висловлюємо подяку вчителям початкових класів і вчителям англійської мови в початкових класах Сумської Олександрівської гімназії, Сумської ЗЗСО І-ІІІ ст. № 6, Сумська спеціалізованої ЗЗСО № 2 імені Д. Косаренка та науково-педагогічному колективу кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка за допомогу з проведенням педагогічного дослідження на надання експертних оцінок.

Список літератури

1. Адеева О.В. Підготовка майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2009. 211 с.
2. Антонова О.Є., Поліщук Н.М. Підготовка вчителя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 248 с.
3. Богуславский А.А. Система управления базами данных MSACCESS-97 : Сб. лабораторных работ. Коломна : КГПИ, 2002. 66 с.
4. Ващенко О., Свириденко С. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах. *Директор школи*. 2006. № 20. С. 12–15.
5. Гамаюнова А.Н. Компетенция здоров'язбережения в структуре профессиональной компетентности бакалавра психолого-педагогического образования. *Международный журнал экспериментального образования*. 2011. № 3. С. 62–63.
6. Горащук В.П. Організація навчально-виховного процесу з валеології в загальноосвітній середній школі. Луганськ : Альма-Матер, 2002. 111 с.
7. Долинський Б.Т., Писаренко Г.С., Бондар С.В., Славов Д.Д. Педагогічні основи підготовки майбутніх учителів початкової школи до валеологічного виховання молодших школярів *Наука і освіта*. 2014. № 8. С. 54–58.
8. Кондратюк С.М., Павлушенко Н.М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до впровадження нового змісту державного стандарту початкової загальної освіти *Наука і освіта*. 2014. № 3. С. 72–75.

9. Коцур Н., Товкун Л. Професійна підготовка майбутніх педагогів з питань збереження та зміцнення здоров'я школярів. *Український науковий журнал «Освіта регіону». Серія : політологія, психологія, комунікації*. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». 2013. № 3. С. 282–286. URL: <http://social-science.com.ua/contents/22>
10. Крошка С.А., Борисенко Л.Л., Ершов С.І. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до впровадження здоров'язбережувальних технологій на уроках. *Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць*. Слов'янськ : ДДПУ, 2014. С. 205–212.
11. Куинджи Н.Н. Валеология: Пути формирования здоровья школьников : методическое пособие. Москва : Аспект Пресс, 2002. 139 с.
12. Лободина Н.В., Чурилова Т.Н. Здоровьесберегающая деятельность. Планирование, рекомендации, мероприятия: 2-е изд. Волгоград : Учитель, 2015. 205 с.
13. Макаренко С., Калька Н. Здоров'язберігаючі компетенції педагога в умовах сучасного простору. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. URL: <http://social-science.com.ua/article/1224>
14. Методичні рекомендації з іноземних мов для пілотних шкіл. *Нова українська школа*. 2017. Освітній портал. URL: <http://nus.org.ua/articles/metodychni-rekomendatsiyi-z-inozemnyh-mov-dlya-pilotnyh-shkil/http://nus.org.ua>
15. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
16. Нова українська школа : poradnyk dlya vchytelja / pid zag. red. Bibik N.M. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
17. Нова українська школа: Основи стандарту освіти / під заг. ред. Товкало М. Львів, 2016. 64 с.
18. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. № 1. С. 65–69.
19. Постоев С. Упровадження здоров'язбережувальних технологій на уроках. *Основи здоров'я*. 2013. № 7. С. 5–8.
20. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002: станом на 10 верес. 2009 р. URL: <http://www.osvita.org.ua>
21. Черній В.П. Формування у молодших школярів здорового способу життя (друга половина XX – початок XXI століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01. Кіровоград, 2014. 20 с.
22. Ma Xin. Health Outcomes of Elementary School Students in New Brunswick: The Education Perspective. *Evaluation Review*. 2000. № 24. P. 435–456.
23. Oliveira M.M., Campos M.O., Andreazzi M.A., Malta D.C. Characteristics of the National Adolescent School-based Health Survey. *PeNSE, Brazil. Epidemiol. Serv. Saúde* vol. 26. № 3. July/Sept. 2017. URL: <http://dx.ua/3iMMr>
24. Trockel M.T., Barnes M.D., Egget D.L. Health-related variables and academic performance among first-year college students: Implications for sleep and other behaviors. 2002. *JAC* 49. 125–131 p.

References:

1. Adjejeva O.V. (2009) Pidgotovka majbutnikh uchyteliv do valeologichnogho vykhovannja uchniv zaghaljno-osvitnikh navchalnykh zakladiv: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Odesa, 211 p.
2. Antonova O.Je., Polishhuk N.M. (2016) Pidgotovka vchytelja do rozvytku zdorov'jazberezhuvalnoji kompetentnosti uchniv: monohrafiya. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 248 p.
3. Boghuslavskij A.A. (2002) Systema upravlenija bazamy dannykh MSACCESS-97: Sb. laboratornykh robot. Kolomna: KGhPY, 66 p.
4. Vashhenko O., Svyrydenko S. (2006) Zdorov'jazberighajuchi tekhnologhiji v zaghaljnoosvitnikh navchalnykh zakladykh. *Dyrektor shkoly*, no. 20, pp. 12–15.
5. Gamayunova A.N. (2011) Kompetentsiya zdorov'jasberezheniya v strukture professional'noy kompetentnosti bakalavra psikhologo-pedagogicheskogo obrazovaniya. *Mezhdunarodnyy zhurnal eksperimental'nogo obrazovaniya*, no. 3, pp. 62–63.
6. Ghorashhuk V.P. (2002) Orghanizacija navchaljno-vykhovnogho procesu z valeologhiji v zaghaljnoosvitnij serednij shkoli. Lughansk: Aljma-Mater, 111 p.
7. Dolynskij B.T., Pysarenko Gh.S., Bondar S.V., Slavov D.D. (2014) Pedagoghichni osnovy pidgotovky majbutnikh uchyteliv pochatkovoji shkoly do valeologichnogho vykhovannja molodshykh shkoljariv. *Nauka i osvita*, no. 8, pp. 54–58.
8. Kondratjuk S.M., Pavlushhenko N.M. (2014) Pidgotovka majbutnikh uchyteliv pochatkovoji shkoly do vprovadzhennja novogho zmistu derzhavnogho standartu pochatkovoji zaghaljnoji osvity. *Nauka i osvita*, no. 3, pp. 72–75.
9. Kocur N., Tovkun L. (2013) Profesiina pidgotovka majbutnikh pedagoghiv z pytanj zberezhenija ta zmichennja zdorov'ja shkoljariv. *Ukrainskij naukovej zhurnal «Osvita reghionu». Serija: politologhija, psikhologhija, komunikacii. Vidkrytyj mizhnarodnyj universytet rozvytku ljudyny «Ukraina»*, no. 3, pp. 282–286. URL: <http://social-science.com.ua/contents/22>
10. Kroshka S.A., Borysenko L.L., Jershov S.I. (2014) Pidgotovka majbutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do vprovadzhennja zdorov'jazberezhuvalnykh tekhnologhij na urokakh. *Ghumanizacija navchalnovykhovnogho procesu: zbirnyk naukovykh pracj*. Slov'jansk: DDP, pp. 205–212.
11. Kuindzhi N.N. (2002) Valeologiya: Puti formirovaniya zdorov'ja shkol'nikov: metodicheskoe posobie. Moscow: Aspekt Press, 139 p.
12. Lobodina N.V., Churilova T.N. (2015) Zdorov'esberegayushchaya deyatel'nost'. Planirovanie, rekomendatsii, meropriyatiya: 2-e izd. Volgograd: Uchitel', 205 p.
13. Makarenko S., Kaljka N. Zdorov'jazberighajuchi kompetenciji pedagogha v umovakh suchasnogho prostoru. *Ukrainskij naukovej zhurnal «Osvita reghionu»*. URL: <http://social-science.com.ua/article/1224>
14. Metodychni rekomendacii z inozemnykh mov dlja pilotnykh shkil. *Nova ukrainska shkola*. 2017. Osvitnij portal. URL: <http://nus.org.ua/articles/metodychni-rekomendatsiyi-z-inozemnyh-mov-dlya-pilotnyh-shkil/http://nus.org.ua>
15. Nacionaljna dopovidj pro stan i perspektivy rozvytku osvity v Ukraini (2016) / Nac. akad. ped. nauk Ukrainy / za zagh. red. V.Gh. Kremenja. Kyiv: Pedagoghichna dumka, 448 p.
16. Nova ukrainska shkola: poradnyk dlja vchytelja (2017) / pid zagh. red. Bibik N. M. Kyiv: TOV «Vydavnychyj dim «Plejady», 206 p.

17. Nova ukrajinsjka shkola: Osnovy standartu osvity (2016) / pid zagh. red. Tovkalo M. Lviv, 64 p.
18. Pometun O. (2005) Kompetentnisnyj pidkhid – najvazhlyvishyj orijentyr rozvytku suchasnoji osvity. *Ridna shkola*, no. 1, pp. 65–69.
19. Postojenko S. (2013) Uprovadzhennja zdorov'jazberezhualjnykh tekhnologhij na urokakh. *Osnovy zdorov'ja*, no. 7, pp. 5–8.
20. Pro Nacionaljnu doktrynu rozvytku osvity: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 № 347/2002: stanom na 10 veres. 2009 r. URL: <http://www.osvita.org.ua>
21. Chernij V.P. (2014) Formuvannja u molodshykh shkoljariv zdorovogho sposobu zhyttja (drugha polovyna XX – pochatok XXI stolittja): avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: spec. 13.00.01. Kirovohrad, 20 p.
22. Ma Xin (2000) Health Outcomes of Elementary School Students in New Brunswick: The Education Perspective. *Evaluation Review*, no. 24, pp. 435–456.
23. Oliveira M.M., Campos M.O., Andreazzi M.A., Malta D.C. Characteristics of the National Adolescent School-based Health Survey. *PeNSE, Brazil. Epidemiol. Serv. Saúde* vol. 26, no. 3, July/Sept. 2017. URL: <http://dx.ua/3iMMr>
24. Trockel M.T., Barnes M.D., Egget D.L. (2002) Health-related variables and academic performance among first-year college students: Implications for sleep and other behaviors, *JAC* 49. 125–131 p.